

# OOPERI- TEATRI KÜPSUS- TUNNISTUS

## MOZARTI „VÖLUFLOOT“ RAT „ESTONIAS“

Wolfgang Amadeus Mozarti ooper «Völufloot» on juba jõudnud endale võita kindla koha «Estonia» teatri repertuaaris ja publiku südames. «Kui ilus!» ütlevad inimesed etenduselt koju minnes. Ja mahutavad neisse kahte nappi sõnasse oma harda imetluse Mozarti muusika ja Schikanederi kauni muinasjutu vastu.

Juba esimesest esitendusest peale (sellest on möödunud üle 170 aasta!) sai «Völufloot» populaarseks ja on jäänud selleks tänaseni. Eestigi teatris on seda varem esitatud («Estonias» 1936. aastal, «Vaneemuises» 1948). Ent juba Mozarti kaasaegsed tajusid, et pole midagi raskeemat, kui seda ooperit nümmoodi esitada, kuidas teost tunde ja armastav kuulaja ideaalset «Völuflooti» oma kujutluses näeb ja kuuleb.

Seepärast tihkavadki tänapäeval selle teose esitamisele asuda vaid väga kõrge muusikalise ja lavastusliku kultuuriga ooperiteatrid. «Völufloodi» õnnestunud lavalis-muusikaline realiseerimine on teatrilise otsekui küpsustunnistus. Siin ei tohi üheski punktis puudulikke hindeid olla — teose enda imetlusväärse täiuslikkuse tõttu saavad teostuse puudujärgid eriti ilmseks.

«Estonia» esitas selle nõudliku teose põhiliselt hästi. Ent osalt siiski problemaatiliselt. Kõigepealt tundub põhjendamatu, et lavastaja Paul Mägi seob Mozarti barokkajastu, barokkstiili ja barokkteatriga. Mis alusel? Kui just väga pingutada, siis võiks Mozarti küpsust ooperiloo-

maldav puhttehniline lahendus (pööratavad kolmetahulised tilarid). Ent oma rikkalikkuses ja toreduses vajutab kujundus Mozarti muusikale siiski raskuse pitseri.

Vaadates tundub ka, et lavastaja pole etendust kogu aeg suutnud ühes lavastuslikus «tonaalsuses» hoida.

Mozarti ooperites, eriti aga «Völufloodis», ei tohi idee väljaütlemine omaette eesmärgiks muutada. Muidu kaovad tege-laskujude naiivne lihtsus ja südamlik võlu, lüüriline poeesia ja mahlakas rahvalik huumor. Mõtteid ei tohi siin rõhutatult deklameerida, teos-idee peab välja kasvama muinasjutulise sündmustiku käigust. Schikanederi suure-sõnaline targutamine paneb meid muigama, kui seda tõsimeelselt filosoofilise sügavuse pähe pakutakse. Mozarti ooperis muinasjutu kaudu väljendatud idee paneb aga mõtlema ja kaasa elama, sest see on antud poeetiliste kunstiliste kujundite kaudu. See tõttu mõjub lavastuses kõik hästi, mis on välja peetud muinasjutuplaanis. Aga stseenides Sarastro ja preestritega, osalt ka Tamino kujuga seoses, kus tegevus püüab tõusta Schikanederi libretos üsnagu võlulise väljendatud targutava ja sügava olla püüdü filosoofia karkudele, kaob õi-



Georg Otsa Papageno osas.

võte publiku ja tegelaste vahetuks sidumiseks.

Rõõm on «Völufloodi» puhul märkida, et harva nähtavalt palju on siin rakendatud teatrtehnikat, mis etenduse kordaminekule omalt poolt palju kaasa aitab. Suurt osavust ja leidlikkust on näidanud kostüümiala juhataja Linda Kagovere oma osaväpulistest meistritega, samuti ka Arnold Maripuu ja tema rekvisiitorid. Kuid ja vajalikult efektsed on kostüümid; muinasjutuliselt «kohutav» on Tamino tagaajav lohe ja samavõrd armsad on metsloomad, kes Tamino flöödiäängul kuulama tulevad. Mõnigi kord varem on «Estonias» tulnud meelehärmi tunda valgustuse ja valgustajate ebatäpsuse üle. Sedapuhku on aga Voldemar Lossi valgustajate brigaad peaaegu alati «muusikas». Tavalisest palju rohkem tööd on lavameister Heinrich Toosil ja tema abimeestel, kusjuures tehniliselt on enamasti kõik etendused hästi korraldatud. Ühesõnaga: tublid on olnud kõik need lavastuse loojad, kelle kunst «sureb» laulja loodud kujus ning idees, mida see kuju kannab, üldse kogu etenduses kui tervikus.

Kõrgemat hinnet «küpsustunnistusel» ei ole aga kahjuks teeninud etendus vokaalne külg. Teatril on küll mõningaid kogemusi Mozarti laulmisel — sõjajärgseil aastail on repertuaaris olnud «Don Juan» ja «Figaro pulm». Ent sellest on ilmselt vähe. «Völuflooti» kuulates jääb tunne, et meie laulukultuur areneb kuidagi ühekülgsest. Lauljad oskavad küll kantileeni esitada, suure ja kandva häälega laulda, aga vokaaltehnikast, hääle virtuooslikust valitsemisest jääb üsnagi palju vajaka. Või ütleme teiste sõnadega: miskipärast on nagu ideaaliks kujunenud see vokaalstiil, mida on vaja Verdi ja Puccini laulmiseks. Aga Mozarti ja üldse vanema klassika laulmisele pole

aga veel töötada, et meisterlikult välja laulda kõike seda, mis nootides kirjutatud. Hendrik Krumm loob nii toreda karakterkuju, et petab sellega kuulaja nagu ära, ent terase kõrvaga kuulates märkame, et temagi patustab nooditeksti suhtes. Kolm Öökuninganna daami Vee-ra Neelus, Liidia Panova ja Linda Sellistemägi (teises koosseisus Urve Tauts) on igaüks omaette võimekad solistid. Paraku aga ei saavuta nad täit ühtlust ansambelis, kuna nende hääled ei sula päris ühtseks tertsetiks. Eriti torakab see kõrv kolme poisitertseti (Anu Kaal, Viivika Vasar ja Liidia Kruglova) kõrval, kelle ansambli laul kõlab rõõmustavalt harmooniliselt ja tasakaalustatud tervikuna.

Omaette üldise probleemina peaks märkima veel seda, et enamiku lauljate hääled helisevad ilusasti fortes. Vaiksel laulmisel, eriti lühikeste noodivälustuste puhul, kipub laulust süra ja kandvus kaduma, heliseva piano asemel kuuleme tuhmivõitu, säratud hääli. Eks seegi on kooli puudus, mis tõenäoliselt on tingitud sellest, et ei osata tekitada helisevat, ülemtooniderohket hääli pianos.

Värskust ja uudsust toovad etendusse noored lauljad Haili Sammelselg, Ivo Kuusk ja Ilart Orav. Kõigile neile on esinemine «Völufloodis» peaaegu et esmakordne tõeliselt vastutava ooperiosa täitmine. Küllap järgmised osatitnimised näitavad kas nad köidavad praegu eeskätt esmase uudsuse võluga või kujunevad neist tõepoolest mitmekülgseid ooperikunstnikud, kes igasse lavastusse midagi uut kaasa toovad. H. Sammelseljal on oht olla pisut nukulik, ta on liiga teadlik oma headest väärtistest ja vokaalsetest eeldustest. «Armastage kunsti iseendast, mitte iseennast kunstis.» õpetas Stanislavski. Ivo Kuuselt ootaks edaspidi vokaalsest küljest niisama suurt vabadust kui tal praegu mänguliselt olemas on. Kevadel nähtud kuulnud Escamilloga võrreldes näitab I. Orav ilusat edasiminekut nii häälelises kui ka näitleja-meisterlikkuses osas. Tema Papageno kannatab mitmetigi välja võrdluse Georg Otsa igati meisterlikult loodud Papageno kujuga. Ja see on juba saavutus.

Georg Otsa töö Papagenona väärriks omaette pikemat analüüsi. Mõlemad Papagenod aga võiksid mõelda ühele olulisele joonele selles kujus: Papageno looduslapselikkusele, sellele, et Papageno on aldis kõigile muljetele. Ses mõttes jäävad Papagenol (ja teistelgi tegelastel) nagu välja mängimata üllatus, rõõm ja vaimustus imelise kellamängu ja völufloodi helide kuulmisel. Muinasjutulised imeid ja



Stseen ooperist. Keskel H. Sammelselg (Pamina) ja A. Mikk (Sarastro).

Stseen ooperist. Keskel H. Sammelselg (Pamina) ja A. Mikk (Sarastro).

mingust baroki stiilielemente leida ainuüksi ooperis «Titus». Ent Mozarti loomingu valdav enamik ei olnud pööratud mitte mineviku poole (baroki kõrgpunkt kõigis kunstiliikides, kus see avaldus, oli juba möödas!). Mozart näitas teed kaugemale tulevikku. «Võlulööti» loetakse ju esimeseks saksa rahvuslikuks ooperiks.

Mozarti suvaline sidumine barokiga on jätnud jäljed kogu etendusele. Sellest lähtudes on ju kunstnik Eldor Renter loonud kogu kujundusliku lahenduse, mis on stiilne ja omaette kaunis. Igati tunnustust väärib lavapiltide kiiret vahetamist või-

ge hoiak. Tekivad õnespateetika ja võltsid noodid.

Selle kõrval aga on lavastaja välja toomata jätnud liigutavalt armsad pöördumised publiku poole, mis nagu resümeerivad tegevustikku ja annavad toimuvale autoripoolse hinnangu. Aga kas just neis pöördumistes ei oleks tulnud otsida toetust oma-moodi üllatuslikule, kuid põhjendatud lavastuslikule võttele — Papageno kor-duvale viibimisele publiku seas? Kahtlasena tundub ainult, kas see võte on pärit just barokkteatrist, nagu väidab lavastaja kaval-lehel. Pigem oli see Viini rahvateatrite iseloomulik

muudatus. Aga Puccini laulmiseks. Mozarti ja üldse vanema klassika laulmisele pole ilmselt juba õpiaastail kül-laldaselt tähelepanu pöö-ratud.

Kuna teatris pole praegu täisvõimelist bassi, siis jätame kõrvale bassilaul-jad, kes mitmesugustel põhjustel (hääle haigus, osa täielik mittesobivus jm.) ei küündinud antud partii nõuetekohase pro-fessionaalse esitamiseni.

Paula Padrik on mo-mendil teatris ainuke laul-ja, kes hääle ulatuse poo-lest suudab esitada Oöku-ninganna koloratuurteh-niliselt väga nõudlikku osa. Ent koloratuur ei peitu ainult kõrgetes nootides, vaid ka hääle kerguses, lii-kuvuses, laitmatus täpsu-ses. Selles osas tuleb tal

tus, rõõm ja vaimustus imelise kellamängu ja võ-lulöödi helide kuulmisel. Muinasjutulised imed ja Tamino-Pamina katsumus-te raskus läbi tule ja vee minekul võiksid samuti tugevamini rõhutatud ol-la.

«Võlulöödi» muusikaline külg on Neeme Järvi kind-lates kätes. Ta juhatab etendusi suure kaasaelami-sega, erksalt paindlik on ettekande rütmiline külg ja veenvalt õiged on tem-pod. Vajaka jääb vahel kogu ettekandva kollektiivi ühtsest täpsusest. Ilm-selt on nti suurt selgust ja laitmatut ettekannet nõudva teose jaoks proove vähe olnud. Onneks on etendus aja jooksul muu-sikaliselt täpsustunud.

VIDRIK KIVILO